

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boeksignalering

Schuyt, P.M.

Citation

Schuyt, P. M. (2016). Boeksignalering. *Sancties*, 2016(4), 222-224. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/72297>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/72297>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Weg terug. Levensverhalen van Brabantse (ex-)gedetineerden die doorgaan of stoppen met criminaliteit

Sancties 2016/34

Boeksignalering van:

R.C. van Halderen, L.X. de Croes en B.O. Vogelvang, *Weg terug. Levensverhalen van Brabantse (ex-)gedetineerden die doorgaan of stoppen met criminaliteit*, Avans Expertisecentrum Veiligheid, 2015.

Een belangrijk doel van straffen – en daarmee een belangrijke legitimatie voor het opleggen van straf, is het voorkómen van nieuwe strafbare feiten. Idealiter leert een veroordeelde zodanig van zijn straf, dat hij na de executie van de straf niet opnieuw de fout in gaat. Recidivecijfers laten echter zien dat het ondergaan van een gevangenisstraf zeker geen garantie is dat de ex-gedetineerde stopt met het plegen van criminele activiteiten. In tegendeel. Daarom wordt veel (onderzoeks)geld en -tijd geïnvesteerd om te verklaren waarom bepaalde veroordeelden na terugkeer in de samenleving voortaan afzien van crimineel gedrag (de ‘desisters’) en anderen ook na het uitzitten van hun straf delicten blijven plegen (de ‘persisters’). Met behulp van verschillende onderzoeksmethoden proberen onderzoekers inzicht te krijgen in kenmerken van beide groepen delinquenten, waarmee hun gedrag mogelijk kan worden verklaard. Daarnaast worden interventies en beleid van de nazorg onderzocht, met het doel om succesverhalen te verklaren, om daarmee nieuwe interventies en methoden van nazorg te ontwikkelen. Het is opvallend dat in de zoektocht naar het antwoord op de vraag waarom iemand doorgaat of juist stopt met zijn criminele daden, zelden rechtstreeks gebruik wordt gemaakt van de (levens)ervaringen van het onderzoeksobject zelf: de verhalen van delinquenten over belangrijke gebeurtenissen in hun leven. R.C. van Halderen, L.X. de Croes en B.O. Vogelvang vullen deze leemte met het rapport *Weg terug. Levensverhalen van Brabantse (ex)gedetineerden die doorgaan of stoppen met criminaliteit*, waarin gebruik wordt gemaakt van de zogenaamde narratieve onderzoeksmethode.

In het rapport staat de vraag centraal welke inzichten de levenslopen van ex-gedetineerden geven in factoren die bijdragen aan een leven na detentie met of zonder criminaliteit. Op basis van het antwoord op deze vraag willen de onderzoekers aanbevelingen doen om de nazorg aan ex-gedetineerden zo in te richten dat de kans op het blijven vertonen van crimineel gedrag wordt verkleind. De levenslopen van ex-gedetineerden werden in kaart gebracht door bij zeventien mannen tijdens hun detentie in verschillende PI's in Brabant en Limburg een vragenlijst en een ‘life story interview’ af te nemen. Daarbij werd onder meer gesproken over het leven vóór detentie en verwachtingen voor de toekomst. Ongeveer zes maanden na terugkeer in de samenleving is met zes van de respondenten een diepte-interview gehouden, waarin werd ingegaan op de periode ná detentie. Daarnaast zijn familieleden van de respondenten bevraagd op hun ervaringen met het leven naast een teruggekeerde ex-gedetineerde.

Op basis van de verzamelde informatie zijn de gebeurtenissen die, blijkens het onderzoek, invloed hebben op het al dan niet stoppen met criminaliteit, geordend in zeven categorieën: relaties, werk & inkomen, gezondheid, persoonlijke ontwikkeling, woonsituaties, scho-

1 Mw. prof. mr. drs. P.M. Schuyt is hoogleraar Sanctierecht en straftoemeting aan de Universiteit Leiden en redacteur van dit blad.

ling en strafrechtspleging. Daarna is bekeken in hoeverre de invulling van deze categorieën op basis van de verhalen van de persisters verschilt met de invulling op basis van de verhalen van de desisters. Een opvallende uitkomst van die vergelijking is dat de invulling van alle categorieën, met uitzondering van de categorie 'relaties', niet veel van elkaar verschilt. Bovendien blijkt dat zowel de persisters als de desisters nauwelijks zelf verantwoordelijkheid nemen voor de problemen in hun leven. De vaardigheid om zelf verantwoordelijkheid te nemen bij ingrijpende gebeurtenissen lijkt op basis van deze uitkomsten dus van minder doorslaggevend belang dan vaak wordt gedacht.

De beide groepen verschillen met name in de mate waarin de levensverhalen samenhang vertonen en of bestaande problemen worden opgelost. Deze uitkomst vertoont samenhang met de bevinding dat in één categorie, de categorie 'relaties', de groepen wel sterk van elkaar verschillen. De gebeurtenissen uit deze categorie lijken grote invloed te hebben op het handhaven of stoppen met crimineel gedrag. De desisters hadden meer relationele bindingen, wat op verschillende manieren lijkt bij te dragen aan het stoppen met crimineel gedrag: ze zetten anderen eerder op de voorgrond, ze worden door hun familieleden aangesproken op hun verantwoordelijkheden en door de binding is er relatief meer vertrouwen in een (betere) toekomst. Uit de verhalen van en over de persisters blijkt dat de relationele banden in deze groep sterk zijn verwaterd gedurende detentie: er is een zekere gelatenheid over het criminele gedrag van het familielid, dat niet langer als 'volwaardig' lijkt te worden beschouwd; de hoop lijkt door de familieleden te zijn opgegeven. In combinatie met de bevinding dat persisters slecht in staat blijken te zijn om na het maken van een (verkeerde) keuze alsnog een andere weg in te slaan, niet alleen voor wat betreft crimineel gedrag, maar ook op het gebied van het gebruik van alcohol en/of drugs, (familie)conflicten en het omgaan met foute vrienden, is het niet verbazingwekkend dat juist deze groep moeite heeft om te stoppen met delinquent gedrag. Dit is een belangrijke conclusie, zeker in combinatie met de bevinding dat familieleden nauwelijks betrokken zijn bij het reclasseringscontact, nazorgtraject en/of de behandeling van de ex-gedetineerde. Het lijken op zichzelf opererende 'kringen', terwijl relationele banden en steun vanuit die relaties in de levensverhalen een belangrijke rol spelen. Het is in die zin zorgwekkend dat de onderzoekers concluderen dat familieleden zich 'alleen' voelen in hun worsteling hoe om te gaan met de teruggekeerde huisgenoot. Wat overigens aansluit bij de bevinding dat er grote verschillen zijn tussen de verhalen van de ex-gedetineerden en de familieleden; beide groepen beleven ingrijpende levensgebeurtenissen anders en worden, mede door de manier waarop reclasseringscontacten en nazorgtrajecten zijn ingericht, niet gestimuleerd er met elkaar over in gesprek te gaan.

Op basis van het onderzoek komen de onderzoekers tot de volgende aanbevelingen:

- versterk rechtsomlegging/alternatieve sancties en burgerschap bij beginnende delictplegers door een meer intensieve drangaanpak;
- voorkom marginalisering van beginnende delictplegers op school;
- kies voor een integrale drang- en dwangaanpak bij delictgedrag en huiselijk geweld;
- ga bij delictplegers consequent na of zij slachtoffer zijn (geweest) van huiselijk geweld.
- ondersteun delictplegers die slachtoffer en/of dader zijn geweest van huiselijk geweld bij het (re)construeren van een levensverhaal waarin relationeel geweld geen plaats heeft;
- ga bij contact van cliënten met de verslavingszorg en/of justitie in relatie met middelengebruik en crimineel gedrag na of zij in een gezinssituatie verkeren waarop zij een negatieve invloed hebben. Bekijk in hoeverre de partner en/of gezinsleden dit gedrag (zouden kunnen) overnemen, en zorg voor intensieve bemoeienis bij het (re)construeren van een levensverhaal waarin middelengebruik en criminaliteit geen plaats heeft;

- ondersteun delictplegers intensief bij het doorbreken van contacten met negatieve/antisociale vrienden en kennissen, vooral via persoonlijke waardering door anderen;
- betrek leden van het gezin en van de familie veel meer bij het voorbereiden en uitvoeren van nazorg na detentie;
- ondersteun zowel startende delictplegers als persisters bij:
 - a) het herstellen van het levensverhaal tot een coherent geheel, waarin zij zelf een actieve hoofdrol hebben; en
 - b) het focussen op (herstel van) problemen op het levensgebied en/of in de context waar zij zijn ontstaan en ook moeten worden aangepakt, waardoor verwevenheid van problemen kan worden voorkomen/afnemen en terugval in (herhaalde) criminaliteit ook. Ontwikkel narratieve interventies die binnen en buiten detentie kunnen worden ingezet om dit proces te ondersteunen.

Uit deze aanbevelingen blijkt dat de onderzoekers inzicht hebben weten te verkrijgen in de onderliggende problematiek bij ex-gedetineerden op een manier die wellicht dieper gaat dan de informatie die doorgaans wordt verkregen. Deze uitkomst laat daarmee de grote waarde zien van het gebruik van de narratieve onderzoeksmethode. Het rapport stimuleert om deze methode vaker te gaan toepassen, ondanks de hindernissen die deze met zich brengt: het is een zeer arbeidsintensieve manier om informatie te verkrijgen en juist omdat de onderzoekers letterlijk en figuurlijk zo dicht bij het onderzoeksobject moeten komen, is het moeilijk om voldoende (ex-) gedetineerden te vinden die hun medewerking willen verlenen. Dit heeft in dit onderzoek geresulteerd in een zeer klein aantal respondenten, waardoor voorzichtig moet worden omgegaan met het trekken van algemene conclusies op basis van de uitkomsten van het onderzoek. Maar ondanks het gegeven dat de uitkomsten slechts gebaseerd worden op onderzoek binnen een beperkte groep levert dit rapport op tenminste drie manieren een belangrijke bijdrage aan de zoektocht naar dé manier waarop detentie en nazorg zouden kunnen worden ingericht, teneinde de groep desisters te laten groeien. Ten eerste wordt zeer 'directe' informatie verkregen over de invloed die – soms op het oog niet relevante – gebeurtenissen in iemands leven kunnen hebben op zijn verdere levenswandel, al dan niet op het criminele pad. Die informatie kan worden gebruikt bij het verbeteren en verfijnen van interventies en nazorgtrajecten. Ten tweede wordt aanbevolen om het levensverhaal als zodanig te gebruiken als narratieve interventie. Door actief met de ex-gedetineerde op zoek te gaan naar een levensverhaal als coherent geheel, waarin hij zelf een actieve hoofdrol heeft en waarbij gebruik wordt gemaakt van (bestaande) relationele bindingen, kan hij zijn nieuwe plek in de samenleving vinden, wat kan bijdragen aan het stoppen met crimineel gedrag. De derde bijdrage van dit onderzoek sluit daar bij aan. Veel onderzoek naar succesfactoren in de strijd tegen recidive wordt gedaan 'over de hoofden' van het onderzoeksobject heen: (ex-) gedetineerden en hun kenmerken zijn slechts getallen in databestanden, op basis waarvan algemene uitspraken kunnen worden gedaan. Dit is belangrijk, want deze wijzen van onderzoek leveren interessante informatie over de effectiviteit van interventies en nazorgtrajecten bij het terugdringen van recidive. Onderzoek zoals verricht in het hier besproken rapport biedt daaraan een verfrissende en waardevolle toevoeging, waarin het onderzoeksobject zijn eigen verhaal kwijt kan en daarmee van object wordt tot medemens, naar wie geluisterd wordt.